

ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΕΠΟΠΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Συνοπτική παρουσίαση της γνωμοδότησης του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων σχετικά με τη συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις ενόψει ενός δεύτερου πρόσθετου πρωτοκόλλου της σύμβασης της Βουδαπέστης για τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο

[Το πλήρες κείμενο της παρούσας γνωμοδότησης είναι διαθέσιμο στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα στον δικτυακό τόπο του ΕΕΠΔ www.edps.europa.eu]

(2019/C 186/05)

Στις 5 Φεβρουαρίου 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε σύσταση για απόφαση του Συμβουλίου με την οποία εξουσιοδοτείται η Επιτροπή να συμμετάσχει, εξ ονόματος της Ένωσης, σε διαπραγματεύσεις σχετικά με δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης της Βουδαπέστης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Το παράρτημα της σύστασης καθορίζει τις συνιστώμενες οδηγίες του Συμβουλίου για τη διαπραγμάτευση του πρωτοκόλλου. Το παρόν πρωτόκολλο αποσκοπεί να βελτιώσει τον παραδοσιακό διάυλο συνεργασίας και να συμπεριλάβει διατάξεις για την άμεση συνεργασία μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου και των παρόχων υπηρεσιών σε διασυνοριακό επίπεδο, καθώς και διατάξεις σχετικά με τη διασυνοριακή άμεση πρόσβαση σε δεδομένα για τις αρχές επιβολής του νόμου.

Ο ΕΕΠΔ χαιρετίζει και υποστηρίζει ενεργά τη σύσταση για την εξουσιοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προκειμένου να διαπραγματευτεί, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Όπως έχει επανειλημμένως υποστηρίξει ο ΕΕΠΔ, η ΕΕ χρειάζεται βιώσιμες ρυθμίσεις για την ανταλλαγή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με τρίτες χώρες για τους σκοπούς επιβολής του νόμου, οι οποίες πρέπει να συμμορφώνονται πλήρως με τις Συνθήκες της ΕΕ και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ακόμη και όταν διερευνούν εγχώριες υποθέσεις, οι αρχές επιβολής του νόμου έρχονται αντιμέτωπες με ολοένα και περισσότερες «διασυνοριακές καταστάσεις» λόγω της αποθήκευσης πληροφοριών σε τρίτη χώρα. Ο αυξανόμενος όγκος των σχετικών αιτημάτων και η αστάθεια των ψηφιακών πληροφοριών ασκούν πίεση στα υφιστάμενα πρότυπα συνεργασίας, λόγω χάρη στις συνθήκες αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής (MLAT). Ο ΕΕΠΔ αντιλαμβάνεται ότι οι αρχές πρέπει να κάνουν έναν αγώνα με το χρόνο προκειμένου να εξασφαλίσουν τα δεδομένα που χρειάζονται για τις έρευνές τους και υποστηρίζει τις προσπάθειες ανάπτυξης νέων προτύπων συνεργασίας, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο της συνεργασίας με τρίτες χώρες.

Σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης είναι η παροχή εποικοδομητικών και αντικειμενικών συμβουλών στα θεσμικά όργανα της ΕΕ δεδομένου ότι το Συμβούλιο οφείλει να παραδώσει τις οδηγίες του πριν από την έναρξη αυτού του δύσκολου έργου, το οποίο έχει ευρύτερες συνέπειες. Ο ΕΕΠΔ τονίζει την ανάγκη διασφάλισης πλήρους σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Μολονότι ο ΕΕΠΔ αναγνωρίζει ότι δεν είναι δυνατή η πλήρης αναπαραγωγή της ορολογίας και των ορισμών του δικαίου της ΕΕ σε μια συμφωνία που συνάπτεται με τρίτη χώρα, οι εγγυήσεις για τα πρόσωπα πρέπει να είναι σαφείς και αποτελεσματικές προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης συμμόρφωση με το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ. Τα τελευταία χρόνια το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει κατοχυρώσει τις αρχές προστασίας των δεδομένων, στις οποίες περιλαμβάνονται η αμεροληψία, η ακρίβεια και η συνάφεια των πληροφοριών, η ανεξάρτητη εποπτεία και τα ατομικά δικαιώματα των προσώπων. Οι αρχές αυτές ισχύουν τόσο για τους δημόσιους φορείς όσο και για τις ιδιωτικές εταιρείες και αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία δεδομένης της ευαισθησίας των δεδομένων που απαιτούνται για τις ποινικές έρευνες.

Πολλές ήδη προβλεπόμενες εγγυήσεις είναι ευπρόσδεκτες, αλλά θα πρέπει να ενισχυθούν. Ο ΕΕΠΔ έχει εντοπίσει τρεις ουσιαστικές βελτιώσεις τις οποίες προτείνει όσον αφορά τις οδηγίες διαπραγμάτευσης προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με τον Χάρτη και με το άρθρο 16 της ΣΛΕΕ:

- να διασφαλιστεί ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του προβλεπόμενου πρωτοκόλλου·
- να συμπεριληφθούν λεπτομερείς εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένης της αρχής του οριοθετημένου σκοπού, δεδομένης της ύπαρξης διαφόρων δυνητικών υπογραφόντων, που δεν έχουν όλοι προσχωρήσει στη σύμβαση 108 ούτε έχουν όλοι συνάψει συμφωνία ισοδύναμη με τη συμφωνία-πλαίσιο ΕΕ-ΗΠΑ·
- να αποκλειστεί η θέσπιση τυχόν διατάξεων περί άμεσης πρόσβασης σε δεδομένα.

Επιπλέον, η γνωμοδότηση παρέχει περαιτέρω συστάσεις για βελτιώσεις και διευκρινίσεις σχετικά με τις οδηγίες διαπραγμάτευσης. Ο ΕΕΠΔ παραμένει στη διάθεση των θεσμικών οργάνων για περαιτέρω συμβουλές κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και πριν από την οριστικοποίηση του πρωτοκόλλου.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Στις 17 Απριλίου 2018, η Επιτροπή εξέδωσε δέσμη δύο νομοθετικών προτάσεων: πρόταση κανονισμού σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή υποβολής και την ευρωπαϊκή εντολή διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις ⁽¹⁾ («πρόταση για τις ηλεκτρονικές αποδείξεις») και πρόταση οδηγίας σχετικά με τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων για τον ορισμό νόμιμων εκπροσώπων με σκοπό τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών ⁽²⁾. Ενώ συνεχίζονται οι εργασίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το Συμβούλιο) έχει καταλήξει σε μια γενική προσέγγιση για τις δύο αυτές προτάσεις ⁽³⁾.
2. Στις 5 Φεβρουαρίου 2019, η Επιτροπή εξέδωσε δύο συστάσεις για αποφάσεις του Συμβουλίου: σύσταση για την έγκριση της έναρξης διαπραγματεύσεων με σκοπό τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) σχετικά με τη διασυνοριακή πρόσβαση σε ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις ⁽⁴⁾ και σύσταση για την έγκριση της συμμετοχής της Επιτροπής, εξ ονόματος της ΕΕ, σε διαπραγματεύσεις σχετικά με δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (CETS αριθ. 185) («η σύσταση») ⁽⁵⁾. Η πρώτη σύσταση αποτελεί αντικείμενο χωριστής γνωμοδότησης του ΕΕΠΔ ⁽⁶⁾. Ωστόσο, ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων (ΕΕΠΔ) θεωρεί ότι οι διαπραγματεύσεις τόσο με τις ΗΠΑ όσο και στο Συμβούλιο της Ευρώπης συνδέονται στενά μεταξύ τους.
3. Η σύσταση εκδόθηκε βάσει της διαδικασίας που ορίζει το άρθρο 218 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) σχετικά με τις συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ της ΕΕ και τρίτων χωρών. Με την παρούσα σύσταση, η Επιτροπή επιζητεί να λάβει έγκριση από το Συμβούλιο προκειμένου να οριστεί ως διαπραγματευτής εξ ονόματος της ΕΕ για το δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης της Βουδαπέστης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (CETS αριθ. 185) ⁽⁷⁾, σύμφωνα με τις οδηγίες διαπραγμάτευσης που προσαρτώνται στη σύσταση. Το παράρτημα της σύστασης («το παράρτημα») είναι εξαιρετικά σημαντικό διότι ορίζει τις συνιστώμενες οδηγίες του Συμβουλίου προς την Επιτροπή για τη διαπραγμάτευση του πρωτοκόλλου εξ ονόματος της ΕΕ. Μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων, και προκειμένου να συναφθεί η συμφωνία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να εγκρίνει το κείμενο της συμφωνίας που αποτέλεσε αντικείμενο της διαπραγμάτευσης, και στη συνέχεια το Συμβούλιο θα πρέπει να εγκρίνει απόφαση για τη σύναψη της συμφωνίας. Ο ΕΕΠΔ αναμένει να κληθεί να γνωμοδοτήσει επί του κειμένου του σχεδίου της συμφωνίας σε εύθετο χρόνο, σύμφωνα με το άρθρο 42 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725.
4. Ο ΕΕΠΔ εκφράζει την ικανοποίησή του για το ότι κλήθηκε να γνωμοδοτήσει μετά την έγκριση της σύστασης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 42 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725. Ο ΕΕΠΔ εκφράζει επίσης την ικανοποίησή του για την παραπομπή στην παρούσα γνωμοδότηση που περιλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 8 της σύστασης. Επιθυμεί να τονίσει ότι η παρούσα γνωμοδότηση ισχύει με την επιφύλαξη τυχόν πρόσθετων σχολίων που θα μπορούσε να διατυπώσει ο ΕΕΠΔ βάσει περαιτέρω διαθέσιμων πληροφοριών, των διατάξεων του σχεδίου πρωτοκόλλου κατά τις διαπραγματεύσεις και των νομοθετικών εξελίξεων σε τρίτες χώρες.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

58. Ο ΕΕΠΔ κατανοεί ότι οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου είναι ανάγκη να εξασφαλίζουν και να αποκτούν ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα. Τάσσεται υπέρ της χρήσης καινοτόμων προσεγγίσεων για την απόκτηση διασυνοριακής πρόσβασης σε ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία και της εξεύρεσης ενός τρόπου προκειμένου να ανταποκριθεί η ΕΕ στα ζητήματα που υφίστανται εντός του σχετικού πλαισίου. Ένα δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο που θα αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε επίπεδο ΕΕ θα διατηρήσει καλύτερα το επίπεδο προστασίας που εγγυάται το ενωσιακό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και θα διασφαλίσει ομοιόμορφο επίπεδο προστασίας σε ολόκληρη την ΕΕ, σε σύγκριση με τη σύναψη επιμέρους συμφωνιών από τα κράτη μέλη σε διμερή βάση. Επομένως, σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης είναι η παροχή εποικοδομητικών και αντικειμενικών συμβουλών στα θεσμικά όργανα της ΕΕ δεδομένου ότι η Επιτροπή επιζητεί να λάβει έγκριση από το Συμβούλιο προκειμένου να συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις ενόψει του εν λόγω πρωτοκόλλου.

⁽¹⁾ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή υποβολής και την ευρωπαϊκή εντολή διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις, COM(2018) 225 final.

⁽²⁾ Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων για τον ορισμό νόμιμων εκπροσώπων με σκοπό τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, COM(2018)226 final.

⁽³⁾ Το Συμβούλιο ενέκρινε τη γενική του προσέγγιση σχετικά με τον προτεινόμενο κανονισμό στις 7 Δεκεμβρίου 2018, που είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/07/regulation-on-cross-border-access-to-e-evidence-council-agrees-its-position/#>. Το Συμβούλιο ενέκρινε τη γενική του προσέγγιση σχετικά με την προτεινόμενη οδηγία στις 8 Μαρτίου 2018, που είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/03/08/e-evidence-package-council-agrees-its-position-on-rules-to-appoint-legal-representatives-for-the-gathering-of-evidence/>.

⁽⁴⁾ Σύσταση για απόφαση του Συμβουλίου που εγκρίνει την έναρξη διαπραγματεύσεων με σκοπό τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σχετικά με τη διασυνοριακή πρόσβαση σε ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, COM(2019) 70 final.

⁽⁵⁾ Σύσταση για απόφαση του Συμβουλίου για την έγκριση της συμμετοχής σε διαπραγματεύσεις σχετικά με δεύτερο πρόσθετο πρωτόκολλο της σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (CETS αριθ. 185), COM(2019) 71 final.

⁽⁶⁾ Γνωμοδότηση 2/2019 του ΕΕΠΔ σχετικά με τη διαπραγματευτική εντολή για μια συμφωνία ΕΕ-ΗΠΑ σχετικά με τη διασυνοριακή πρόσβαση σε ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία.

⁽⁷⁾ Σύμβαση για ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και των ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων, Βουδαπέστη, 23 Νοεμβρίου 2001, CETS αριθ. 185.

59. Ο ΕΕΠΔ εκφράζει την ικανοποίησή του για το ότι ο σκοπός της εντολής είναι να διασφαλίσει ότι το πρωτόκολλο θα περιλαμβάνει τις δέουσες εγγυήσεις για την προστασία των δεδομένων.
60. Ο ΕΕΠΔ διατυπώνει τρεις κύριες συστάσεις για το προβλεπόμενο πρωτόκολλο προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με τον Χάρτη και το άρθρο 16 της ΣΛΕΕ. Βάσει της σύστασης του ΕΕΠΔ, οι οδηγίες διαπραγμάτευσης θα πρέπει να αποσκοπούν στα εξής:
- να διασφαλιστεί ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του προβλεπόμενου πρωτοκόλλου·
 - να συμπεριληφθούν λεπτομερείς εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένης της αρχής του οριοθετημένου σκοπού, λόγω των διαφόρων δυνατικών υπογραφόντων, που δεν έχουν όλοι προσχωρήσει στη σύμβαση 108 ούτε έχουν όλοι συνάψει συμφωνία ισοδύναμη με τη συμφωνία-πλαίσιο ΕΕ-ΗΠΑ·
 - να αποκλειστεί η θέσπιση τυχόν διατάξεων περί άμεσης πρόσβασης σε δεδομένα.
61. Εκτός από τις παραπάνω γενικές συστάσεις, οι συστάσεις και τα σχόλια του ΕΕΠΔ στην παρούσα γνωμοδότηση αφορούν τις κάτωθι ειδικές πτυχές:
- τη νομική βάση της απόφασης του Συμβουλίου·
 - τις περαιτέρω διαβιβάσεις από τις αρμόδιες αρχές τρίτων χωρών·
 - τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, ιδίως δε το δικαίωμα πληροφόρησης και το δικαίωμα πρόσβασης·
 - τον έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή·
 - τη δυνατότητα άσκησης δικαστικής και διοικητικής προσφυγής·
 - τα ποινικά αδικήματα που καλύπτει το προβλεπόμενο πρωτόκολλο·
 - τις ειδικές εγγυήσεις για το κατάλληλο επίπεδο ασφάλειας των διαβιβαζόμενων δεδομένων·
 - τις ειδικές εγγυήσεις για δεδομένα προστατευόμενα μέσω προνομιών και ασυλιών·
 - την επείγουσα αμοιβαία συνδρομή·
 - σε περίπτωση άμεσης συνεργασίας, τη διαβίβαση προσωπικών δεδομένων, τον ορισμό και το είδος των δεδομένων, την εμπλοκή άλλων αρχών, τη δυνατότητα εναντίωσης βάσει συγκεκριμένων λόγων για παρόχους υπηρεσιών στους οποίους έχει επιδοθεί εντολή για ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία·
 - τη δυνατότητα αναστολής του πρωτοκόλλου σε περιπτώσεις παραβίασης των διατάξεών του, καθώς και αναθεώρησής του.
62. Τέλος, ο ΕΕΠΔ παραμένει στη διάθεση της Επιτροπής, του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την παροχή συμβουλών σε μεταγενέστερα στάδια της παρούσας διαδικασίας. Τα σχόλια της παρούσας γνωμοδότησης ισχύουν με την επιφύλαξη τυχόν πρόσθετων σχολίων που θα μπορούσε να διατυπώσει ο ΕΕΠΔ σχετικά με περαιτέρω ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν και τα οποία θα διευθετηθούν τότε αφότου καταστούν διαθέσιμες πρόσθετες πληροφορίες. Ο ΕΕΠΔ αναμένει να κληθεί να γνωμοδοτήσει αργότερα επί των διατάξεων του σχεδίου του πρωτοκόλλου πριν από την οριστικοποίησή του.

Βρυξέλλες, 2 Απριλίου 2019.

Giovanni BUTTARELLI

Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων